

Roll No. ....

141/C

Total No. of Questions : 20]

[Total No. of Printed Pages : 7

SS

2039

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

**BUSINESS STUDIES-II**

(Commerce Group)

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 65

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 141/C ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ ਹੋਣਗੇ (ਭਾਗ-ਓ, ਭਾਗ-ਅ, ਭਾਗ-ੲ, ਅਤੇ ਭਾਗ-ਸ) ।
- (v) ਭਾਗ-ਓ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਇੱਕ ਅੰਕ ਵਾਲੇ 5 ਉਪ ਭਾਗ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਦਾ ਉੱਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (vi) ਭਾਗ-ਅ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 2 ਤੋਂ 8 ਹਰੇਕ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 5-10 ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (vii) ਭਾਗ-ੲ 9 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 7 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9 ਤੋਂ 17 ਹਰੇਕ ਦੇ 4 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 15-20 ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (viii) ਭਾਗ-ਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 18 ਤੋਂ 20 ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟ ਵਾਲੇ 6 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 3-5 ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਗ-ਓ

1. (a) ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ :

- (ੳ) ਲਾਇਸੈਂਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ  
(ਅ) ਖੁੱਲਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼  
(ੲ) ਹਰੇਕ ਲਈ ਖੁੱਲਾ ਨਿਵੇਸ਼  
(ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

1

141/C-SS

[Turn over

(b) ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :

..... ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਹੈ ।

1

(c) ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ ਲਿਖੋ :

ਹੈਨਰੀ ਫੋਰੂਲ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

1

(d) SEBI ਨੂੰ ਖੋਲ ਕੇ ਲਿਖੋ ।

1

(e) ਉਪਭੋਗਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

1

5×1=5

#### ਭਾਗ-ਅ

2. ਬੁੱਲ ਅਤੇ ਬੀਅਰ ਕੀ ਹੈ ?

2

3. ਪੈਕੇਜਿੰਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।

2

4. ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ।

2

5. ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ? ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ ।

2

6. MBO ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

2

7. ਸਮਾਂ ਦਰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕੀ ਹੈ ?

2

8. ਲਾਭਾਂਸ਼ ਵੈਸਲਾ ਕੀ ਹੈ ?

2

7×2=14

#### ਭਾਗ-ਬ

ਨੌ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 9 ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 17)

9. ਉਪਭੋਗਤਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ ।

4

10. ਉੱਦਮੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ ।

4

11. ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।

4

12. ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ ।

4

13. ਇੱਕ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ ।

4

14. ਰਸਮੀ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਲਾਭ ਅਤੇ ਹਾਨੀਆਂ ਦੱਸੋ ।

4

15. ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਨਿਗਰਾਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੰਖੇਪੀ ਲਿਖੋ ।

4

16. ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਚਾਰ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।

4

17. ਚੰਗੇ ਬਰੈਡਿੰਗ ਦੇ ਕੀ ਗੁਣ ਹਨ ?

4

7×4=28

## ਭਾਗ-ਸ

18. ਵਿੱਤੀ ਯੋਜਨਾ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਿਖੋ ।

6

ਜਾਂ

ਉਪਭੋਗਤਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤਾ ਕੀ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਪਭੋਗਤਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖੋ ।

6

19. ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀ ਹੈ ? ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ ।

6

ਜਾਂ

ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੇ ਲਾਭ ਅਤੇ ਹਾਨੀਆਂ ਲਿਖੋ ।

6

20. ਸੰਚਾਰ ਕੀ ਹੈ ? ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ? ਇਹਨਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।

6

ਜਾਂ

ਕੰਟਰੋਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖੋ । ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਕੰਟਰੋਲ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ?

6

3×6=18

## (Hindi Version)

- ਨੋਟ : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 141/C अवश्य लिखें।
- (ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
- (iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गये पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।
- (iv) प्रश्न पत्र के चार भाग होंगे (भाग-क, भाग-ख, भाग-ग, और भाग-घ)।
- (v) भाग-क प्रश्न सं. 1 में प्रत्येक 1 अंक वाले 5 उप भाग हैं। प्रत्येक भाग का उत्तर 1 से 15 शब्दों में दिया जाना चाहिए।
- (vi) भाग-ख प्रश्न सं. 2 से 8 प्रत्येक के 2 अंक होंगे। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 5-10 लाइनों में दिया जाना चाहिए।
- (vii) भाग-ग 9 प्रश्नों में से कोई 7 प्रश्न कीजिए। प्रश्न सं. 9-17 प्रत्येक के 4 अंक होंगे। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 15-20 लाइनों में दिया जाना चाहिए।
- (viii) भाग-घ प्रश्न सं. 18 से 20 प्रत्येक आन्तरिक छूट वाले 6 अंकों के होंगे। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 3-5 पृष्ठों में दिया जाना चाहिए।

## भाग-क

1. (a) उदारीकरण से क्या भाव है :

- (क) लाइसेंस मुक्त व्यवस्था  
(ख) मुक्त विदेशी निवेश  
(ग) सबके लिए मुक्त निवेश  
(घ) उपरोक्त सभी

1

(4)

(b) रिक्त स्थान भरें :

प्रबन्ध का प्रथम कार्य ..... है।

1

(c) ठीक अथवा गलत लिखें :

हेनरी फेयोल को प्रबन्ध का पिता कहा जाता है।

1

(d) SEBI का विस्तारित नाम लिखें।

1

(e) ग्राहक किसे कहा जाता है ?

1

5×1=5

भाग-ख

2. बुल और बियर का क्या मतलब है ?

2

3. पैकेजिंग की व्याख्या कीजिए।

2

4. पर्यवेक्षण की विशेषताओं की चर्चा कीजिए।

2

5. "प्रबन्ध एक प्रक्रिया है"। टिप्पणी कीजिए।

2

6. M.B.O. से क्या भाव है ?

2

7. समय दर मजदूरी प्रणाली क्या है ?

2

8. लाभांश फैसला क्या है ?

2

7×2=14

भाग-ग

नौ में से कोई सात प्रश्न करें (प्रश्न नं. 9 से प्रश्न नं. 17)

9. उपभोक्ता संरक्षण की विशेषताएं बतायें।

4

10. उद्यमी मूल्यों की विशेषताएं बतायें।

4

11. स्टॉक एक्सचेंज के क्या कार्य हैं ?

4

12. आदेश की एकता और दिशा की एकता में अन्तर लिखें।

4

13. एकल उपयोग योजना और स्थायी योजना में क्या अन्तर है ?

4

14. औपचारिक संगठन की लाभ और हानियाँ क्या हैं ?

4

15. एक संगठन में पर्यवेक्षक की क्या भूमिका होती है ?

4

16. पदोन्नति के चार तत्वों की संक्षेप में व्याख्या करें।

4

17. एक अच्छे ब्रॉडिंग के क्या गुण हैं ?

4

7×4=28

141/C-SS

## भाग-घ

18. वित्तीय योजना क्या है ? इसकी महत्व और सीमाएँ लिखें। 6  
अथवा  
उपभोक्ता संरक्षण क्या है ? भारत में उपभोक्ता संरक्षण की आवश्यकता की व्याख्या करें। 6
19. प्रबन्ध क्या है ? प्रबन्ध के कार्यों को विस्तार से लिखें। 6  
अथवा  
वैश्वीकरण क्या है ? वैश्वीकरण की लाभ और हानियाँ लिखें। 6
20. संचार क्या है ? प्रभावशाली संचार में आने वाली बाधाएँ कौन-सी हैं ? इन बाधाओं पर काबू पाने के विभिन्न तरीकों का वर्णन करें। 6  
अथवा  
नियंत्रण की प्रकृति की व्याख्या करें। एक अच्छे प्रबन्ध के लिए कन्ट्रोल क्यों जरूरी है ? 6
- 3×6=18

## (English Version)

- Note :** (i) You must write the subject-code/paper-code 141/C in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialized as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
- (iv) The question paper will have 4 Parts i.e. A, B, C and D.
- (v) Part-A Question No. 1 consists of 5 sub parts carrying 1 mark each. Answer of each Part should be given in 1-15 words.
- (vi) Part-B Question No. 2 to 8 will carry 2 marks each. Answer of each question should be given in 5-10 lines.
- (vii) Part-C Do any 7 question out of 9 questions. Question No. 9 to 17 will carry 4 marks each. Answer of each question should be given in 15-20 lines.
- (viii) Part-D Question No. 18 to 20 will carry 6 marks each with internal choice. Answer of each question should be given in 3-5 pages.

## Part-A

1. (a) Liberalization stands for :
- (a) Freeing from licensing system
- (b) Free foreign investment
- (c) Free investment for all
- (d) All of these

(b) Fill in the blanks :

..... is the first function of management.

1

(c) Write true or false :

Henry Fayol is known as the father of Scientific Management.

1

(d) Give the full form of SEBI.

1

(e) Who is called a consumer ?

1

5×1=5

### Part-B

2. What is Bull & Bear ?

2

3. Explain packaging.

2

4. Discuss the features of supervision.

2

5. "Management is a process", Comment.

2

6. What is meant by MBO ?

2

7. What is time rate wage system ?

2

8. What is dividend decision ?

2

7×2=14

### Part-C

Do any *seven* questions out of Nine Questions : (Q. 9 to Q. 17)

9. What are the features of consumer protection ?

4

10. Describe features of entrepreneurial values.

4

11. Describe the functions of stock exchange.

4

12. Write the difference between Unity of command and Unity of Direction.

4

13. What is the difference between single use plan and standing plans ?

4

14. What are the advantages and disadvantages of formal organization ?

4

15. Write down role of a supervisor in organization.

4

16. Discuss in brief four elements of promotion.

4

17. Describe the qualities of a good branding.

4

7×4=28

**Part-D**

18. What is financial planning ? Explain its importance and limitations. 6

or

What is consumer protection ? Write about the need for consumer protection in India. 6

19. What is management ? Write in detail the functions of management. 6

or

What is Globalization ? Discuss the advantages and disadvantages of Globalization. 6

20. What is Communication ? What are the barriers present in effective communication ? Also suggest various measures to overcome these barriers. 6

or

Write about the nature of controlling. Why is it essential for better management ? 6

3×6=18